HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

דמדרינן ליה ברבים הניחא למאן דאמר נדר שהודר ברבים אין לו הפרה אלא למאן דאמר [א]יש לו הפרה מאי איכא למימר [ב]דמדרינן ליה על דעת רבים דאמר [א]אמימר [ג]הלכתא אפילו למאן דאמר נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה [ב][ד]והני מילי לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה כי ההוא מקרי דרדקי דאדריה רב אחא על דעת רבים דהוה פשע בינוקי ואהדריה רבינא דלא אישתכח דדייק כוותיה: והעדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם: מפני תיקון העולם דאורייתא הוא דכתיב [1]וכתוב בספר וחתום אמר רבה לא צריכא [ג]לרבי אלעזר דאמר [ד]עדי מסירה כרתי [ה]תקינו רבנן עדי חתימה מפני תיקון העולם דזמנין דמייתי סהדי אי נמי זימנין דאזלי למדינת הים רב יוסף אמר אפי' תימא לר' מאיר התקינו שיהא עדים מפרשין שמותיהן בגיטין מפני תיקון העולם כדתניא [ה]בראשונה היה כותב אני [ו]פלוני חתמתי עד אם כתב ידו יוצא ממקום אחר כשר ואם לאו פסול אמר רבן גמליאל תקנה גדולה התקינו [ו]שיהיו מפרשין שמותיהן בגיטין מפני תיקון העולם ובסימנא לא והא [ז]רב צייר כורא ורבי חנינא צייר חרותא רב חסדא סמך ורב הושעיא עין רבה בר רב הונא צייר מכותא שאני רבנן דבקיאין סימנייהו מעיקרא במאי אפקעינהו בדיסקי: הלל התקין פרוסבול וכו': [ח]תנן התם פרוסבול אינו משמט [ז]זה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן שראה את העם שנמנעו מלהלוות זה את זה ועברו על מה שכתוב בתורה [2]השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וגו' עמד והתקין פרוסבול [ט][ח]וזה הוא גופו של פרוסבול [י]מוסרני לכם פלוני [יא]דיינין שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי [יב]אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה והדיינים חותמים למטה או העדים ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטא שביעית והתקין הלל דלא משמטא אמר אביי [ט]בשביעית בזמן הזה ורבי היא דתניא [יג]רבי אומר [3]וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים [י]בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים

ותקינו

על דעת רבים. כך יאמרו לו הרי אנו מדירין אותך על דעתינו: **וה"מ.** דאין לו הפרה: **לדבר הרשות.** שאין צריכים להפרתו לצורך דבר מצוה: **דאדריה.** שלא ילמד עוד תינוקות: **דהוה פשע בינוקי.** חובטן יותר מדאי: **לר"א דאמר.** בפ' בתרא (לקמן פו.) עדי מסירה כרתי דקתני ר' אלעזר אומר אפילו אין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר והאי קרא עלה טובה קמ"ל: **מפני תיקון העולם.** דלמא מייתי עדי מסירה ומערער בעל לומר לא גירשתיה: **מפרשי שמותיהן.** ראובן או שמעון. מעיקרא לא היו חותמים אלא אני פלוני חתמתי עד ולא היה נוקב שמו: **כדתניא כו' אם היה כתב ידו יוצא ממקום אחר כשר.** דמתוך שלא היה מפרש שמו לא היו יודעין לבקש עדים מכירים ויודעים שיעידו על כתב ידו והיו צריכין לחזור אחר שטרות אחרים שחתימתם דומה לזו ונתקיימו בב"ד על ידי העדאת החתומים עצמן כדקי"ל בכתובות (דף כ.) אין מקיימין את השטר אלא משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד: **מפני תיקון העולם.** שמאחר שיתפרשו שמותם יחזרו אחר יודעיהם ומכיריהם להעיד על כתב ידם: **צייר כורא.** ולא היה חותם שמו: **חרותא.** ענף של דקל: **מכותא.** וילון ספינה: **מעיקרא במאי אפקעינהו.** במה הודיעו לבריות שאלה חותמיהן. בשטרות ליכא למימר מעיקרא דהא אמרת התקינו: **בדיסקי.** שטרי שאלות ותשובות ושלומות: **אינו משמט.** מאחר שכתב פרוסבול אינו משמט חובו בשביעית: **מוסרני לכם.** את שטרותי שאתם תהיו נוגשים ואני לא אגוש. ולקמן[יד] מוקי דיש כח בידם להפקיע ממונו של זה וליתן לזה במקום שיש סייג ותקנה: **והתקין הלל.** דלא תשמט ועקר דבר מן התורה: **בשביעית בזמן הזה.** והלל כרבי סבירא ליה דאמר שביעית להשמטת מלוה בזמן הזה דרבנן הוא. ואע"ג דהלל בבית שני הוה סבירא ליה לאביי דבבית שני הואיל ולא היה יובל נוהג לא נהגו שמיטין מדאורייתא ודאמרינן בערכין (דף לג:) מנו יובלות לקדש שמיטין מדרבנן קאמר. ומצאתי בתלמידי רבינו יצחק הלוי שכתב במסכת גיטין בירושלמי[טו] מנין שאין השמיטה נוהגת אלא בזמן שיובל נוהג שנאמר[טז] וזה דבר השמיטה שמוט אחת שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית. אבל בת"כ[יז] ראיתי דשביעית נוהג בזמן שאין יובל נוהג ואומר אני שהוא מחלוקת: **בזמן שאי אתה משמט קרקע.** כגון עכשיו שבטלה קדושת הארץ: **אי אתה משמט כספים.** ואף על פי שהשמטת כספים חובת הגוף היא ואינה תלויה בארץ ילפינן בהיקישא דלא נהגא:

ואמור

אמר אמימר הלכתא אפי' למ"ד כו'. במכות (דף טז.) גרסי' ברוב ספרים אמר אמימר הילכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה ולפי גירסא זו משמע דכן הלכה דנדר שהודר ברבים יש לו הפרה ולמאי דגרס נמי אפי' למ"ד כו' שלא בא לפסוק בהודר ברבים מ"מ מדפסק בעל דעת רבים דאין לו הפרה מכלל שסובר דברבים יש לו הפרה דאי אין לו כ"ש על דעת רבים ומה הוצרך לפסוק הלכתא בעל דעת רבים כיון דאפילו ברבים אין לו הפרה ושלא בלשון פסק היה לו לומר אפי' למ"ד ברבים יש לו הפרה כו' אע"ג[יח] דקאמר לעיל דמדרינן ליה ברבים אליבא דרב נחמן דקי"ל כוותיה בדיני ולענין דינא[יט] איתשיל לענין פרעון כתובה הא פריך בתר הכי הניחא למ"ד[א] ואיכא למימר[ב] דאדרב נחמן נמי קאי[ג] ומדאדרי' רב אחא נמי לההוא מקרי דרדקי על דעת רבים משמע דקסבר דברבים יש לו הפרה[ד] ורב יוסף דאמר בערבי פסחים (פסחים קז.) אדור ברבים דלא אישתי שיכרא משמע דקסבר דברבים אין לו הפרה לא קי"ל הכי: **אבל לדבר מצוה יש לו הפרה.** אומר ר"ת[ה] משום דמסתמא ניחא להו לרבים משום מצוה[ו] ועוד אומר ר"ת דעל דעת היינו כשאומר על דעת פלוני ופלוני אפי' שלא בפניהם אבל על דעת רבים סתם לאו כלום הוא ועל דעת יחיד[ז] אע"פ שפרט על דעתו יכול חכם להתיר[ח]: **והעדים חותמין על הגט כו'.** ר"ת מחק מספרו וי"ו מוהעדים ושמא משום דהוה משמע דר"ג תיקן ובגמרא אמר ר"ג תקנה גדולה התקינו משמע דמקודם נתקנה: **מי איכא מידי דמדאוריית' משמט שביעית ותיקן הלל דלא משמט.** השתא לא בעי רבא לשנויי הכן קושיא דהפקר ב"ד הפקר כדמשני בתר הכי משום דקשיא ליה דלא היה לו להלל לעקור שביעית שהיא דאורייתא ואע"ג[ט] דדרשינן בספרי ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך (דברים טו) ולא של אחיך בידך מכאן אמרו המלוה חבירו על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אין משמיטין מ"מ לא היה לו לעשות תקנה ללמד[י] לעשות כן שביטל בכך השמטת כספים שלותה תורה ובקונט' פירש דרבא קאי נמי לשנויי פרכא דהכא ודרשא דספרי עיקרה אמלוה על המשכון[יא] דמוסר שטרותיו הוי מטעם דהפקר ב"ד היה הפקר אלא דאקרא קסמיך לה[יב]: **בזמן שאתה משמט כו'.** פירש בקונט' דהשמטת קרקע לא נהגא בבית שני כדאמרי' בירושלמי בפרקין (פ"ג) מנין שאין שמיטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר וזה דבר השמיטה שמוט אחת שמיטת יובל ואחת שמיטת שביעית כו' ובבית שני הואיל ולא נהג יובל שלא היו כל יושביה עליה לא נהגא שמיטה מדאורייתא והא דאמרי' בערכין (דף לג:) מנו יובלות לקדש שמיטין היינו מדרבנן וקשה לר"ת דהיה לו להביא ההיא דירושלמי[יג] ואפי' נאמר דסמיך אההיא והך דהכא מייתי משום כספים אכתי קשה בריש מועד קטן (דף ג:) דפריך חרישה וזריעה בשביעית מי שרי[יד] ומייתי הך דהכא והתם לא שייך כלל לאתויי אלא ההיא דירושלמי[טו] ונראה לר"ת דהשמטת קרקע דהכא ודהתם לא איירי בחרישה וזריעה אלא בשדות החוזרות לבעלים ביובל והשמטת קרקע קרי ליובל ולשביעית השמטת כספים א] דשמיטה משמטת כספים ולא יובל כדאמרינן בהדיא[יא] בפרשת ראה אנכי ודריש לה מדבר השמיטה שמוט וה"ק בזמן שאתה משמט[טז] יובל אתה משמט[יז] שביעית כי ההיא דירושלמי[יח] ולר"ת דבבית שני נהג יובל[יט] דאמרינן בפרק ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) ואשמים איל נאן על אשמתם מלמד שכולן שפחות חרופות בעלו ושפחה חרופה היינו חציה שפחה וחציה בת חורין המאורסת לעבד עברי ועבד עברי אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג כדאמר בס"פ המקדיש שדהו (ערכין דף כט.) ולא מסתבר לומר שהביאו על שבעלו שפחות חרופות בבית ראשון כדאשכחן בספ"ק דהוריות (דף ו.) שהביאו על ע"ז שעבדו בימי צדקיהו דבע"ז אשכחן דנחשדו אבל על שפחה חרופה לא אשכחן דנחשדו ועוד דהא נהג בתי ערי חומה בבית שני כדתנן במסכת ערכין (דף לא:) ומייתי לה לקמן בפ' שאחזו (דף עד:) בראשונה היה נטמן[כ] התקינו[כא] כו'[כב] ואמרינן נמי בסוף המקדיש שדהו (ערכין כט.) דבתי ערי חומה אין נוהגין אלא בזמן שיובל נוהג ולא תיקון הלל פרוסבול לדורו שהרי היה בזמן הבית[יג] והלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית ק' שנה (שבת טו.) אלא לאחר חורבן

דהוו

מסורת הש"ס

א) [מכות טז. בכורות מו. ערכין כג.], ב) מכות טז:, ג) [נ"ל אלא לר"א כו' ועי' לעיל ד. תד"ה דקיימא ולקמן סד. ד"ה רבין], ד) [לעיל ט: וש"נ], ה) [תוספתא פס"ז], ו) עי' הגהו"ת, ר"י חבר יעב"ץ, ורש"ש על רש"י ד"ה מפרשי שמותיהן, ז) ב"ב קסא: לקמן פז:, ח) שביעית פ"י מ"ג, ט) [שם מ"ד], י) [לעיל לג:], יא) [נ"ל ופלוני דיינין], יב) תיבות אלו פלוני ליתא במשנה. נימוקי הגרי"ב, יג) מ"ק ג: קדושין לח:, יד) [ע"ג], טו) [פ"ד ה"ג], טז) [דברים טו], יז) [בהר פרשה ב ב], יח) נ"ל ואע"ג. רש"ש, יט) פ"א אתמר, כ) [שייך לעיל במשנה לד:], כא) [בספרי פסקא קכו], כב) נ"ל דהלל. רש"ש.

◆

תורה אור השלם

1. שָׂדוֹת בַּכֶּסֶף יִקְנוּ וְכָתוֹב בַּסֵּפֶר וְחָתוֹם וְהָעֵד עֵדִים בְּאֶרֶץ בִּנְיָמִן וּבִסְבִיבֵי יְרוּשָׁלַ‍ִם וּבְעָרֵי יְהוּדָה וּבְעָרֵי הָהָר וּבְעָרֵי הַשְּׁפֵלָה וּבְעָרֵי הַנֶּגֶב כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוּתָם נְאֻם יְיָ: ירמיהו לב מד

2. הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְלִיַּעַל לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: דברים טו ט

3. וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שָׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יַשֶּׁה בְּרֵעֵהוּ לֹא יִגֹּשׂ אֶת רֵעֵהוּ וְאֶת אָחִיו כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לַייָ: דברים טו ב

◆

גליון הש"ס

גמ' תקנה גדולה התקינו. עיין שבועות מה ע"א תד"ה גדולי': תד"ה בזמן וכו' כדאמרי' בהדיא. עיין ר"ה כט ע"א תד"ה קמ"ל:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוד"ה בזמן וכו' ונראה לר"ת וכו' דשמיטה משמטת וכו'. נ"ב ע' בר"ה דף כט ע"א בתוס' ד"ה קמ"ל וכו' ושם כתבו בפס"ד דלרבי נקטה סוגיא דהתם יעו"ש ודו"ק. שוב ראיתי בירושלמי פ"ג דר"ה הל' ה דאמר ר"י משום חכמים דיובל משמט נמי כספים וא"כ י"ל קו' התוס' דר"ה סה"ל ודו"ק:

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"ו מהלכות שבועות הל' ח סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סימן רכח סעי' כג:

לד ב מיי' פ"ו מהל' ביאת מקדש הל' ט:

לה ג ד מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' ח סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סימן רכח סעי' כא:

לו ה ו מיי' פ"א מהל' גירושין הל' טו כד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קל סעיף יא:

לז ז מיי' פ"ט מהל' שמיטה הלכה טז טוש"ע ח"מ סימן סז סעיף יח:

לח ח מיי' שם הל' יח טוש"ע שם סעיף יט:

לט ט י מיי' שם הל' טז טוש"ע שם סעיף א:

◆

מוסף רש"י

הובא בעמוד הקודם

◆

פסקי רי"ד

אמר אמימר אפי' למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה ע"ד רבים אין לו הפרה פי' שאמרו לו תדור על דעתינו וה"מ לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו התרה דההוא מקרי דרדקי דאדריה ר' אבא דהוה פשע בינוקי פי' היה מייסרן יותר מדאי ואהדריה רבינא דלא אשכח דדייק כותיה. והסכימו כל גאוני הישיבות שאין סומכין על זו המשנה ועל זו ההלכה ואין אלמנה נפרעת כתובתה אלא בשבועה בפני ב"ד וכך הלכה רווחת בישראל: העדים חותמין על הגט מפני תיקון העולם מפני תקון העולם דאורייתא הוא דכתיב (ירמיה לב) וכתוב בספר וחתום והעד עדים אמר רבא לא צריכא [אלא] לר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי ותקנו רבנן עדי חתימה דזימנין דמייתי סהדי. אי נמי דזמנין דאזלי למדינת הים פי' והכי תנן לקמן בשלהי מסכתין ר' אלעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תיקון העולם פי' ר' אלעזר לא בעי עדי חתימה כלל אלא עדי מסירה ואם אין שם עדי מסירה כגון שנתנו לה בינו לבינה אע"פ שיש שם עדי חתימה אינו כלום דעדי מסירה כרתי ולמה נהגו העולם לחתום עדים בגט מפני תיקון העולם שמא האשה לא תינשא עכשיו ועדי מסירה ימותו או ילכו למדינת הים וכשתבא האשה לינשא בגט זה שאינו חתום לא נאמין לה שהבעל כתבו ונתנו לה דדילמא איהי כתבת ליה אבל אם הגט חתום עדי הגט מוכיחים שהבעל כתבו וחתמו שבלא רשותו לא היו חותמים העדים ובודאי ברשות הבעל חתמוהו וכיון שעכשיו יוצא מתחת יד האשה בודאי כי הבעל נתנו לה ולא חיישינן ככל שטר מלוה דנפיק מתותיה מלוה או שטר מכר דנפיק מתותיה לוקח שמא מיד הלוה או מיד (הלוקח) [המוכר] נפל ומצאוהו המלוה והלוקח וה"ה הכא נמי לא חיישינן אלא ודאי הבעל נתנו לה וכשנתנו לה בכשרות נתנו לה בפני עדי מסירה והלכך נאמנת האשה לומר בפני פלוני ופלוני נתנו לי והלכו להם למדינת הים אבל אם מכיון שנתן לה בעלה הגט אינה מוציאה עידי מסירה אינה מגורשת דאמרינן בינו לבינה נתנו לה ובלא עדי מסירה לא מיגרשה כלל ור"י ז"ל (הרי"ף דף יח:) כתב שמעי' מיהא דלא צריכים לעדי מסירה אלא היכא דליכא עדי חתימה אבל היכא דאיכא עדי חתימה סגי בלא עדי מסירה ואינו נ"ל. רב יוסף אמר אפילו תימא ר"מ דאמר עדי חתימה כרתי התקינו שיהיו מפרשים שמותיהן בגט מפני תקון העולם כדתניא בראשונה היו כותבין אני פלוני חתמתי עד אם היה כתב ידן יוצא ממקום אחר כשר ואם לאו פסול התקינו שיהו כותבים שמותיהן מפני תיקון העולם ובסימנא לא והא רב צייר כוורא ור' חנינא צייר חרותא פי' כענף של דקל רבה בר רב הונא צייר מכותא שאני רבנן דבקיעי בסימנייהו ומעיקרא במאי אפקעינהו בדיסקי פי' אגרות של שאלות שלום שהיו שולחים זה לזה: הלל התקין פרוזבול וכו' תנן התם פרוזבול אינו משמט וזה אחד מן הדברים שהתקין הלל הזקן כשראה שנמנעו העם מלהלוות זה את זה ועוברים על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר התקין הלל פרוזבול וזה גופו של פרוזבול מוסרני לפניכם פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני ופלוני שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה והדיינין חותמין מלמטה או העדים:

מוסף תוספות

א. נדר שהודר ברבים אין לו הפרה, אלא למ"ד יש לו הפרה מאי איכא למימר. רשב"א. ב. [ד]לאו אמתני' דבכורות לחודי' קאי, אלא. תוס' הרא"ש. ג. אלמא לא איברירה להו סברתי' דר"נ בהא. רשב"א. ד. ולא מסתבר למימר לפי שלא היו רבים מצויין אצלו הוצרך להדירו ע"ד רבים. תוס' הרא"ש. ה. הטעם דע"ד רבים אין לו הפרה משום דצריך דעת רבים להפר הואיל ונדר על דעתם, וסתמא אין דעתם להפר, אבל משום דבר מצוה. מרדכי. ו. שיתירו. מרדכי. ז. או על דעת שנים. תוס' הרא"ש. (ועי' תוס' לקמן מו. ד"ה רב נחמן). ח. בלא דעתם. תוס' הרא"ש. דה[א] אשה על דעת בעלה היא נודרת ו[מ"מ] יכול החכם להתיר את נדרה בלא דעת בעלה. רא"ש.

ט. [ד]מדאורייתא לא משמטא כיון דמסר חובותיו לב"ד. תוס' הרא"ש. י. לכל. תוס' הרא"ש. יא. דקרינן בי' של אחיך בידך, אבל. תוס' הרא"ש. יב. וכן מוכח לקמן דאמר בשלמא מוסר שטרותיו לב"ד דתפסי להו בי דינא. תוס' הרא"ש. יג. כי הוא עיקר הדרשא. תוס' הרא"ש. דבר מינה אכתי לא ידעינן לשמיטת זריעה וחרישה שאינ[ה] נוהגת. רשב"א. יד. ומשני בשביעית בזמה"ז ורבי היא. תוס' הרא"ש. טו. [ד]התם ודאי דמהדרי' אזריעה וחרישה שהיא מותרת. רשב"א. טז. קרקע, שנוהג אותו דבר שמשמט קרקע לבעלים, דהיינו. תוס' הרא"ש. יז. כספים, נוהג אותו דבר דמשמט כספים, דהיינו. תוס' הרא"ש. יח. וה"ה חרישה וזריעה אלא נקט השמטת כספים שהוא כעין השמטת קרקע, וקרי להפקעת קרקע יובל משום דאינו נוהג אלא ביובל. תוס' הרא"ש. יט. שהרי נהג בו עבד עברי. רשב"א. כ. לי"ב חודש כדי שיהא חולט לו. רשב"א. כא. שיהא חולש מעותיו ללשכה והלה שובר הדלת ונכנס. רשב"א. כב. וש"מ דדין בתי ער"ח נוהג הי' בימי הלל. רשב"א.